

Kirjat

Elämää kuhiseva monilajinen talous

J.K. Gibson-Graham, Jenny Cameron, Stephen Healy & Eeva Talvikallio: *Elävä Talous. Yhteisen tulevaisuuden toimintaopas*. Tampere: Vastapaino, 2019, 551 s. ISBN 978-951-768-690-7

Eeva Talvikallio, Pieta Hyväriinen ja Tuomo Alhojärvi ovat tehneet kulttuuriteon kääntäessä suomeksi vaihtoehdoisen talouden toimintaoppaan *Take Back the Economy*. Alkuperäisteoksen ovat kirjoittaneet talousmaantieteilijät J.K. Gibson-Graham, Jenny Cameron sekä Stephen Healy. Kirjoittajapersoona J.K. Gibson-Grahamin taakse kätkeytyy tutkijapari-valjakko Julie Graham ja Katherine Gibson. Kaksijäseninen tutkijakollektiivi on tullut tunnetuksi teoksillaan *Postcapita-*

list Politics (2006) sekä *The End of Capitalism (as we knew it). A Feminist Critique of Political Economy* (1996).

Gibson-Grahamin radikaali feministinen talousajattelu on kehkeytnyt vuorovaikutuksessa viimeisten vuosikymmenten feministisen yhteiskuntatieteellisen keskustelun kanssa alkaen jälkistrukturalistisesta talouden performatiivisuutta ja antisentiaalisuutta korostavasta ajattelusta. Se on täydentynyt herkistymään talouden materiaalisille kytköksille ja enemmän-kuin-inhimillisille toisille ja sittemmin herännyt tuoreen antroposeenikeskustelun myötä painottamaan eettisyyttä ja tunnistamaan talouden ekologisen ulottuvuuden.

Elävä talous. Yhteisen tulevaisuuden toimintaopas jatkaa samalla feministisen taloustieteen linjalla kuin kirjoittajakollektiivin aikaisemmat teokset

mutta on niitä käytännönläheisempi. Aikaisemmissa teoksissa kehitetty moninainen ymmärrys taloudesta on tässä viety käytäntöön, helppolukuiseksi ja maanläheiseksi toimintaoppaaksi. Kirjan kantava ajatus on – alkuperäisotsikon mukaan – antaa käytännöllisiä ohjeita *talouden haltuun ottamiseksi*. Teos on yksinkertainen mutta radikaali valikoima työkaluja talouden haltuunottoon ja muuttamiseen tässä ja nyt.

Tarkalleen ottaen *Elävä talous* ei kuitenkaan ole alkuperäisteoksen sanatarkka käännös vaan työryhmän päivittämä ja Suomen olosuhteisiin kotouttama toisinto. Siksi kääntäjä Eeva Talvikallio on nostettu yhdeksi suomennetun teoksen kirjoittajista. Koska opas on tarkoitettu käytännölliseksi talouden muuttamisen välineeksi, ei angloamerikkalaisen alkuperäisteoksen (tosin laajalti kaikkialle maailmaan sijoittuvia) esimerk-

kejä olisi kääntäjien mukaan ollut hyödyllistä toistaa sellaisenaan. Sen sijaan käännös tarjoaa suomalaisen yhteiskuntaan soveltuvia esimerkkejä vaihtoehtoisista talouden muodoista. Valinta on perusteltu. Painavana perusteluna toimii sekin, ettei kirjoittajien mukaan maailmanlaajuisille ongelmille ole esitettävissä yleispätevää, kaikille ja kaikkialla toimivaa kaavaa. Siksi on järkevää esitellä inspiroivia ratkaisuja ja uudenlaisen ajattelun siemeniä, joita voidaan tilannekohtaisesti ja kokeilevalla asenteella soveltaa paikallisiin tarpeisiin.

Kääntäjäryhmä on myös ollut hyvin tietoinen käännöksen painavasta eettis-poliittisesta merkityksestä. Käännös ei ole vain viatonta, mekaanista muuntamista kielestä toiseen vaan mahdollisten maailmojen luomista. Rikastuttaessaan taloudellisen ajattelun kieltä käännös siis osallistuu taloudellisten maailmojen moninaistamiseen. Hyvärinen ja Alhojärvi kirjoittavat teoksen kääntämistä käsitelleessä artikkelissaan "Translating Diverse Economies in the Anglocene" (teoksessa *Handbook of Diverse Economies 2020*) työryhmän tavoitelleen peruskäännöksen sijaan tekstiä, joka versoisi orgaanisesti paikallisista huolista ja kysymyksistä.

Käännöstyö vakavasti ymmärrettynä talouden uudelleenajat-

teluna on ollut valtava, usean vuoden urakka, joka on vaatinut neuvottelua paitsi alkupe- räisen kirjoittajajoukon myös suomalaisten taloustoimijoiden, aktivistien ja tutkijoiden kanssa. Paneutuminen välittyä lopputuloksesta Suomen oloihin sopivina esimerkkeinä sekä erityisesti harkittuina ja jopa alkuperäisteosta moniulotteisempina ja ajankohtaisempina termeinä.

Esimerkkinä huolellisesti pohditusta terminologiasta ja käännöstyön uudistavasta luonteesta käy teoksen nimi *Elävä talous*, jonka valintaa Eeva Talvikallio valottaa pitkällisesti esipuheessaan. Käännös kiteyttää osuvasti Gibson-Grahamin talousajattelun ytimen, vaikka alkuperäisteoksen avainkäsitteinä on pääasiassa käytetty termejä *diverse* ja *community economy* eli suoraan käännettyinä moninainen ja yhteisöllinen talous.

Kääntäjäryhmä halusi korostaa sitä, ettei moninaisessa talousajattelussa ole kyse pelkästään vaihtoehtoisen mallin esittelemisestä vaan talouden ymmärtämisestä kokonaan uudella tavalla *paikalliseksi, alati muuntuwaksi toiminnaksi*. "[T]alouden keskeiset ulottuvuudet paljastuvat lähempää katsottuna alati muuttuvaksi kuhinaksi aika- ja paikkasidonnaisia, toisiinsa limittyviä ja

keskinäisriippuvaisia toimintatapoja ja käytäntöjä" (s. 15).

Tavoittaakseen moninaisen talouden "kuhisevan" ja prosessuaalisen luonteen kääntäjäryhmä kehitteli teoksen avainkäsitteeksi termin *elävä talous*. Elävä talous "nimensä mukaisesti elää: sillä ei ole pysyvää, ennalta määrättyä olemusta tai rajattua muotoa. Se koostuu moninaisista, toisiinsa monin tavoin kytkeytyvistä ja vaikuttavista toimijoista ja käytännöistä, joista osa on kasvanut vahvoiksi ja levinyt laajalle ja osa vasta ojenteleo sirkkalehtiään" (s. 17), Talvikallio maalailee. Lisäksi elävän talouden ajatus kiteyttää myös teoksen tärkeimmän läpileikkaavaan periaatteen: elävä talous ylläpitää elämää, ei tuhoa sitä. Näin teos toteuttaa käytännössä Gibson-Grahamin korjaavaa talousajattelua, joka keskittyy tukemaan uudenlaisten talouden muotojen versomista epäkohtien kritisoinnin sijaan.

Kirjoittajien feministinen, emansipatorinen tiedonintressi on ilmeinen. Tekijät eivät halua vain havainnoida ja raportoida epäkohtia etäältä. He tunnistavat, ettei kritiikki ole koskaan viatonta havainnointia, vaan sanoilla osallistutaan maailmojen tuottamiseen. Kirjoittajat tunnistavat oman osallisuutensa ja ottavat vastuun siitä, millaista maailmaa he ovat mukana tekemässä. Kir-

jan tavoitteena on aikaansaada muutosta: se haluaa muuntaa taloutta ”elämälle suotuisammaksi” purkamalla ahtaita ja mekanistisia mielikuvia taloudesta ja jakamalla kokemuksia onnistuneista talouskokeiluista.

Opas on rakennettu siten, että talouden eri ulottuvuudet käsitellään kukin omassa luvussaan. Käsittelyyn pääsevät työ, liiketoiminta, markkinat, omistaminen ja sijoittaminen. Kaikki ulottuvuudet määritellään uudelleen laajasti ymmärtäen niiden koostuvan kaikista niistä prosesseista, joihin jokainen osallistuu omaa ja läheisten toimeentuloa turvattaessaan. Jokaisessa luvussa ehdotetaan yleistasoisia elävän talouden toimenpiteitä, joiden avulla kyseistä talouden ulottuvuutta on mahdollista tehdä toisin. Elävän talouden toimenpiteet ovat yleisluontoisia, varsin idealistisen kuuloisia toimenpiteitä. Vaikkapa sijoittamista käsittelevässä luvussa yhdeksi toimenpiteeksi on nostettu kehotus: ”[l]uodaan ja suositetaan sellaisia rahoituslaitoksia, joissa yhteinen hyvinvointi on etusijalla” (s. 373). Yleisluontoista toimenpide-ehdotusta kuitenkin avataan erittelemällä lukuisia todellisia, onnistuneita osuus- ja yhteisöpankkiratkaisuja, joissa organisaatiot muun muassa keskittyvät paikallisyhteisöjen tukemiseen oman pääoman kasvattamisen

sijaan tai sitoutuvat kasvattamaan pääomaansa eettisesti paitsi talouden myös ihmisten ja planeetan edut huomioiden. Esimerkeistä käy ilmi, ettei eettisyyteen ja paikallisyhteisöjen hyvinvointiin sitoutuminen sulje pois taloudellista menestystä. Esimerkkien lisäksi jokaisen luvun sisälle on sijoitettu runsaasti erilaisia tunnistekortteja, kysymyslistoja ja muita visuaalisia tiivistyksiä ja työkaluja, joiden avulla lukijat voivat analysoida omaa taloudellista ympäristöään ja hahmottaa keinoja, joilla siihen voisi vaikuttaa.

Arvion piti päättyä muutamiin kriittisempiin huomioihin teoksen paikoitellen ärsyttävästä selfhelpmäisyydestä, jota kuvitteellisten esimerkkien ”Pekat”, ”Maijat” ja ”Jaakot” sekä naivistinen, lastenkirjainen kuvitus vielä korostavat. Arviota kirjoittaessa viimeisimpien pitkien viikkojen aikana *Elävän talouden* viesti on kuitenkin tullut yllättävän ajankohtaiseksi ja kiireelliseksi. Päätin ohittaa kritiikin paikat, koska koronaviruksen kanssa kamppailevat terveydenhoitojärjestelmät ja kriisin äkkiromahduttama maailmantalous ovat kipeästi osoittaneet, että teoksen sanoma on tarpeen ehkä nyt enemmän kuin koskaan. Ja nimenomaan sen optimistisen ratkaisukeisyyden vuoksi.

Vaikka kapitalistinen rahatalous näyttää luhistuvan ympärilämmme, me edelleen teemme työtä ja pidämme huolta toisistamme ja tulevista sukupolvista niin hyvin kuin mahdollista, niillä keinoilla, joita meillä on käytettävissämme. *Talous elää*. Juuri nyt on tärkeää pitää mielessä tämä toiveikas ajatus ja ”nykyhetken haasteista huolimatta nostaa katseensa kohti tulevaisuutta ja sijoittaa kestävän hyvinvoinnin turvaamiseen pitkällä aikavälillä” (s. 330).

Usein toisteltu fraasi on, että on helpompaa kuvitella maailmanloppu kuin vaihtoehtoja valitsevalle talousjärjestelmälle. *Elävä talous* antaa välineitä kuvitella muunlaisia tulevaisuuksia ja tehdä taloutta toisin. Suomennettuna teoksella on mahdollisuus tavoittaa laajasti nykyisiä ja tulevia talouden toimijoita. Toivoisinkin, että kirjaa ei luettaisi ainoastaan toisinaajattelijoiden ja aktivistien vaan myös yritysjohtajien ja suursijoittajien lukupiireissä. Soisin sen jopa kuuluvan pakollisena lukemistona lukioiden ja ammattikoulujen yhteiskuntaopin kursseille. Akateemisen lukijan tämä helppolukuinen opas voi puolestaan johdatella Gibson-Grahamin teoreettisempien teosten äärelle. Niin kävi ainakin minulle.

Veera Kinnunen